

ENSURING LEGALITY AS THE FOUNDATION OF LEGAL SECURITY ¹⁾

Gheorghe COSTACHI

Doctor of Law, University Professor, Senior Researcher, Institute of Legal,
Political and Sociological Research of the State University of Moldova,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: costachi70@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-1396-7598>

The study explores the interdependence between legality and legal security, emphasizing the importance of respecting and protecting legality in the construction of a stable and effective rule of law. Legality, defined as strict adherence to laws and legal norms, is presented as an essential foundation of legal security, as it guarantees the protection of citizens' rights and freedoms. In this context, the study elaborates on fundamental concepts such as ensuring legality, violating legality, guaranteeing legality, protecting citizens' rights, and maintaining public order, all of which play a crucial role in strengthening public trust in the legal system. In conclusion, it is stated that legal security can only be achieved through the respect for legality and the consolidation of a clear and effective normative framework, which is essential for the development of a solid rule of law and for citizens' trust in state institutions. Thus, the promotion and protection of legality are not only legal obligations but also social imperatives that contribute to the stability and progress of a democratic society.

Keywords: legality, ensuring legality, guaranteeing legality, prophylaxis of legality, legal security.

ASIGURAREA LEGALITĂȚII CA FUNDAMENT AL SECURITĂȚII JURIDICE

Studiul explorează interdependența dintre legalitate și securitatea juridică, subliniind importanța respectării și protejării legalității în construirea unui stat de drept stabil și eficient. Legalitatea, definită ca respectarea strictă a legilor și normelor juridice, este prezentată ca un fundament esențial al securității juridice, întrucât garantează protecția drepturilor și libertăților cetățenilor. În acest context, studiul detaliază concepte fundamentale precum asigurarea legalității, încălcarea legalității, garantarea legalității, protecția drepturilor cetățenilor și respectarea ordinii publice, toate acestea având un rol crucial în consolidarea încrederii populației în sistemul juridic. În final, se concluzionează că numai prin respectarea legalității și consolidarea unui cadru normativ clar și eficient se poate atinge securitatea juridică, iar aceasta este esențială pentru dezvoltarea unui stat de drept solid și pentru încrederea cetățenilor în instituțiile statului. Astfel, promovarea și protejarea legalității nu sunt doar obligații juridice, ci și imperative sociale care contribuie la stabilitatea și progresul unei societăți democratice.

Cuvinte-cheie: legalitate, asigurarea legalității, garantarea legalității, profilaxia legalității, securitatea juridică.

¹⁾ Studiu realizat în cadrul subprogramului de cercetare – 01.05.01: „Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice” (SENREMO) (pentru 2024-2027), realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

ASSURER LA LÉGALITÉ COMME FONDEMENT DE LA SÉCURITÉ JURIDIQUE

L'étude explore l'interdépendance entre la légalité et la sécurité juridique, en soulignant l'importance du respect et de la protection de la légalité dans la construction d'un État de droit stable et efficace. La légalité, définie comme le respect strict des lois et des normes juridiques, est présentée comme un fondement essentiel de la sécurité juridique, car elle garantit la protection des droits et des libertés des citoyens. Dans ce contexte, l'étude détaille des concepts fondamentaux tels que l'assurance de la légalité, la violation de la légalité, la garantie de la légalité, la protection des droits des citoyens et le respect de l'ordre public, ces éléments jouant tous un rôle crucial dans le renforcement de la confiance de la population dans le système juridique. En conclusion, il est affirmé que la sécurité juridique ne peut être atteinte que par le respect de la légalité et le renforcement d'un cadre normatif clair et efficace, ce qui est essentiel pour le développement d'un État de droit solide et pour la confiance des citoyens dans les institutions de l'État. Ainsi, la promotion et la protection de la légalité ne sont pas seulement des obligations juridiques, mais aussi des impératifs sociaux qui contribuent à la stabilité et au progrès d'une société démocratique.

Mots-clés: légalité, assurance de la légalité, garantie de la légalité, prophylaxie de la légalité, sécurité juridique.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАКОННОСТИ КАК ОСНОВА ЮРИДИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Исследование анализирует взаимозависимость между законностью и юридической безопасностью, подчеркивая важность соблюдения и защиты законности при построении стабильного и эффективного правового государства. Законность, определяемая как строгая приверженность законам и юридическим нормам, представлена как основа юридической безопасности, поскольку она гарантирует защиту прав и свобод граждан. В этом контексте, исследование подробно рассматривает такие основные концепции, как обеспечение законности, нарушение законности, гарантии законности, защита прав граждан и соблюдение общественного порядка, - все эти элементы играют ключевую роль в укреплении доверия населения к юридической системе. В заключение делается вывод, что только соблюдение законности и укрепление четкой и эффективной нормативной базы могут привести к обеспечению юридической безопасности, что является необходимым для развития стабильного правового государства и укрепления доверия граждан к государственным институтам. Таким образом, продвижение и защита законности – не только юридические обязательства, но и социальные императивы, способствующие стабильности и прогрессу демократического общества.

Ключевые слова: законность, обеспечение законности, гарантии законности, профилактика законности, юридическая безопасность.

Introducere

Pentru o societate democratică și un stat de drept *legalitatea* și *securitatea juridică* prezintă o semnificație deosebită și o valoare practică de necontestat. În mod separat, aceste concepte au fost mai mult sau mai puțin studiate în doctrina de specialitate (inclusiv, autohtonă), fără însă a se face o legătură relevantă între ele. Ținând cont de această lacună doctrinară, în prezentul demers științific ne propunem să subliniem semnificația *legalității* și a asigurării acesteia pentru garantarea *securității juridice* într-un stat de drept.

Metodologia cercetării. Pe parcursul realizării studiului s-a recurs la următoarele metode de cercetare: *metoda logică* (cu așa elemente componente precum: abstractizarea, analiza /deductivă și inductivă/ și sinteza), *metoda comparativă* și *metoda analizei de conținut*.

Rezultate obținute și discuții

1. Considerații generale cu privire la *legalitate*. Din perspectivă etimologică, termenul *legalitate* provine de la cuvântul francez *legalité*. Conform *Dicționarului Explicativ Ilustrat al Limbii Române* [1, p. 1032], cuvântul *legalitate*

desemnează: 1) caracterul a ceea ce este legal, în conformitate cu legea; 2) principiu conform căruia orice persoană fizică sau juridică este obligată să respecte legea; 3) situația conformă legii; 4) ordinea legală care asigură viața și activitatea societății și a statului.

Dincolo de toate nuanțele enunțate, vom rezuma că noțiunea de *legalitate* presupune calitatea de a fi în conformitate cu legea [2, p. 100].

Apariția *legalității* este strâns legată de procesele de formare a dreptului și a statului, iar natura sa are o legătură directă cu activitatea de legiferare. În acest context, este important de subliniat faptul că *legalitatea* nu înseamnă doar existența legilor, totalitatea acestora sau conducerea societății prin intermediul legilor. Chiar dacă există o interdependență între aceste categorii, *legalitatea* nu se reduce la simpla prezență a normelor juridice. De fapt, legile constituie fundamentul *legalității*, iar guvernarea prin lege, care cuprinde reguli generale obligatorii, reprezintă esența acestei noțiuni. Totuși, trebuie subliniat că *legalitatea* nu se limitează doar la respectarea acestor reguli; conținutul său este mult mai complex.

În ciuda faptului că *legalitatea* a însemnat mereu respectarea și executarea normelor de drept, semnificația sa a variat semnificativ în diferite perioade istorice. Astfel, în regimurile despotice, în democrațiile sclavagiste din Atena, în absolutismul feudal sau în regimurile totalitare, înțelesul *legalității* a fost diferit față de cel al regimurilor democratice contemporane. Această diversitate impune actualizarea și adaptarea conceptului de *legalitate* la realitățile societății actuale, în special în procesul de consolidare a *statului de drept*.

Privind trecutul sovietic al statului nostru, observăm că regimul totalitar promova un mit al *legalității socialiste* (sovietice), care reflecta interesele elitei aflate la putere, reglementând viața statului și a societății. În acest context, *legalitatea* era concepută ca o obligație rigidă

de a respecta legile (și actele normative subordonate acestora) de către toate organele statale, organizațiile obștești, funcționarii publici și cetățeni. În esență, executarea strictă și „oarbă” a legii de către absolut toți subiecții relațiilor sociale, fără o analiză a raționalității și justiției acesteia, caracteriza regimul *legalității socialiste*.

Într-o astfel de accepțiune *legalitatea* reprezenta o caracteristică fidelă a regimului totalitar, sub paravanul căruia statul realiza un control total asupra societății și cetățenilor. La acea vreme, se considera că statul, prin intermediul legilor, oferea cetățenilor suficiente drepturi (în viziunea partidului de guvernământ) și stabilea limitele libertății, precum și formele de răspundere pentru încălcarea legii. În schimb, cetățenilor, asociațiilor acestora, funcționarilor publici le revenea doar obligația de a le executa, fapt ce crea o anumită ordine de drept în societate – regimul *legalității socialiste* [3, p. 27].

Cu regret, privind în trecut, observăm că în timp ce se accentua obligativitatea executării normelor de drept se neglija (excluea) totalmente importanța conținutului acestora. În opinia noastră, anume acest aspect fundamentează diferența majoră a conținutului *legalității* din diferite perioade istorice, inclusiv, contemporană [4, p. 141].

Prăbușirea regimului totalitar a deschis calea unei noi înțelegeri a *legalității*, care nu se mai limitează doar la obligativitatea respectării legii. Cu toate acestea noua viziune nu exclude o asemenea obligație, întrucât în lipsa acesteia devine imposibilă ordinea de drept, iar noțiunea de *legalitate* își pierde sensul.

După cum subliniază autorul H.C. Малейн [3, p. 28], elementul obligativității respectării legii este esențial, dar insuficient pentru definirea *legalității*. *Legalitatea* nu se referă doar la sfera executării legii, ci și la procesul de creare a dreptului, adică activitatea legislativă și normativă. Astfel, *legalitatea* devine un concept

mai larg, referindu-se atât la comportamentul celor ce aplică legea, cât și la al celor care o creează.

În contextul statului de drept contemporan, *legalitatea* capătă o semnificație mult mai complexă, iar conținutul său devine multiaspectual, depășind limitele conceptuale tradiționale.

În opinia noastră, *legalitatea* este determinată de conexiunea armonioasă a următoarelor cerințe: reglementarea prin lege a tuturor relațiilor sociale din stat; supremația legii în cadrul sistemului normativ și caracterul general obligatoriu al acesteia; conținutul de drept al legii (adică întruchiparea ideilor de dreptate, echitate, libertate, umanism, drepturi și libertăți inalienabile ale omului); aplicarea și respectarea legii de drept. În baza acestor cerințe se poate afirma că *legalitatea* în statul de drept nu constituie un scop în sine, menirea sa constând în respectarea legilor în numele triumfului libertății și al dreptății [5, p. 11-12; 6, p. 65-66].

Așadar, într-un astfel de cadru, *legalitatea* nu mai este doar o formalitate procedurală, ci devine un principiu fundamental care garantează drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, în concordanță cu principiile unui stat democratic și al unei guvernări transparente și responsabile.

Generalizând, vom sublinia următoarele idei importante:

a) Conceptul de *legalitate* este dinamic și se modifică în funcție de contextul istoric, social și politic. Dacă în regimurile autoritare și totalitare *legalitatea* era văzută ca o simplă obligație de respectare a legii, în democrațiile moderne aceasta înseamnă nu doar respectarea legii, ci și respectarea principiilor fundamentale de drept și echitate.

b) *Legalitatea* nu se reduce doar la executarea legii, ci implică și procesul legislativ, asigurând astfel un cadru legal coerent, bazat pe principiile justiției și drepturilor fundamentale ale omului.

c) În statul de drept contemporan, *legalitatea* capătă o dimensiune complexă: ea nu mai este doar un standard formal, ci o garanție a drepturilor cetățenilor și a ordinii democratice, contribuind la transparența și responsabilitatea guvernării.

Prin urmare, *legalitatea* trebuie înțeleasă ca un principiu multidimensional, esențial pentru funcționarea statului și pentru protejarea drepturilor fundamentale ale individului într-o societate democratică.

2. *Legalitatea versus ordinea de drept.*

Inițial, este important să subliniem distincția dintre *legalitate* și *ordinea de drept*, dar și legătura lor strânsă. Deși, aceste concepte sunt adesea folosite interschimbabil, fiecare dintre ele are o semnificație distinctă. Referitor la *ordinea de drept* (sau juridică) este de menționat că aceasta este definită ca: „starea ordonată a relațiilor sociale, ce exprimă realizarea practică a cerințelor *legalității*” [7, p. 38]; „starea ordonată a relațiilor sociale bazată pe drept și *legalitate*” [8, p. 18]; „ordonarea relațiilor sociale, bazată pe drept și *legalitate*, exprimată prin comportamentul legal al subiecților” [9, p. 355].

Într-o viziune mai detaliată [10, p. 444], *ordinea de drept* reprezintă starea de fapt a relațiilor sociale reglementate juridic, care apare în urma aplicării consecvente a principiului *legalității*. Aceasta se caracterizează prin asigurarea și protecția drepturilor și libertăților persoanei, respectarea fermă a obligațiilor legale și garantarea unei conduite juridice corecte din partea tuturor subiecților de drept. De asemenea, *ordinea de drept* presupune și o luptă constantă împotriva încălcării normelor juridice, restabilirea drepturilor lezate și o reglementare clară a relațiilor între organele statului, organizații și cetățeni.

În opinia autorilor M. Poalelungi și A. Smochină [11, p. 6] *ordinea de drept* este rezultatul afirmării conduitelor legale ale subiecților în viața socială, adică o consecință a respectării

legii. În acest sens, *ordinea de drept* este văzută ca rezultatul aplicării cerințelor și dispozițiilor dreptului, iar crearea și consolidarea ei sunt scopuri fundamentale ale reglementărilor juridice.

Observăm astfel că în majoritatea cazurilor autorii recunosc *ordinea de drept* ca fiind un rezultat final al realizării cerințelor și dispozițiilor dreptului, rezultat al respectării și executării normelor juridice, adică al *legalității*; rezultat al acțiunii *legalității* ce exprimă nivelul de realizare a cerințelor ei. De aici se poate deduce că anume *ordinea de drept* constituie scopul reglementărilor juridice, anume pentru crearea ei sunt edictate legi și alte acte normativ-juridice, este perfecționată legislația, se iau măsuri pentru consolidarea *legalității*.

Un punct semnificativ în această discuție este acela că *ordinea de drept* nu este doar o formalitate, ci reprezintă un element necesar al funcționării eficiente a puterii de stat [10, p. 446]. Un stat puternic, care respectă legea și impune „dictatura dreptului”, poate construi o ordine de drept solidă și durabilă. În schimb, nihilismul juridic și comportamentele funcționarilor care evită aplicarea legii pot submina grav această ordine.

În plus, există o distincție importantă între *ordinea de drept* „reală”, adică starea efectivă a relațiilor sociale reglementate juridic, și *ordinea de drept* „ideală”, care reprezintă scopul pe care orice stat democratic trebuie să-l vizeze prin activitatea sa legislativă și juridică. În acest sens, se recomandă ca atât statul, cât și cetățenii, să aspire către *ordinea de drept* ideală, care, prin conștientizarea sa continuă, poate deveni realitate. Dacă acest ideal devine o parte fundamentală a mentalității colective, succesul în realizarea *ordinii de drept* va fi inevitabil, iar dezamăgirile cauzate de insuccesele temporare vor fi minime.

Autorul rus B. B. Лазарев [12, p. 219] clarifică raportul dintre *legalitate* și *ordinea de drept*, susținând că *ordinea de drept* poate fi

asigurată doar prin optimizarea reglementării juridice și prin garantarea *legalității*. În opinia sa, consolidarea *legalității* duce inevitabil la consolidarea *ordinii de drept*. Conținutul concret al *ordinii de drept* este strâns legat de conținutul *legalității*, adică *ordinea de drept* se formează și se menține doar în măsura în care *legalitatea* este respectată și aplicată corespunzător.

Importanța *legalității* și *ordinii de drept* este deosebită pentru viața societății, având un rol crucial atât pentru stat, cât și pentru individ. Statul, în procesul de guvernare a societății, utilizează multiple instrumente, inclusiv economice, politice, ideologice, organizaționale și juridice, pentru a reglementa relațiile sociale. Reglementarea juridică a acestor relații se realizează prin elaborarea și aplicarea normelor juridice, proces prin care se urmărește realizarea *ordinii de drept*. Semnificația acestei metode rezidă în faptul că normele juridice reglementează cele mai importante aspecte ale vieții sociale, iar respectarea acestora este esențială pentru stabilitatea și coeziunea societății. Astfel, respectarea și executarea normelor juridice sunt factori decisivi pentru menținerea *ordinii* și *stabilității* în cele mai importante sfere ale vieții sociale. De asemenea, reglementările juridice stau la baza altor metode utilizate de stat în gestionarea societății, asigurând echilibrul și funcționarea corespunzătoare a acestora.

În ceea ce privește individul, *legalitatea* și *ordinea de drept* sunt esențiale pentru protecția drepturilor, libertăților și intereselor sale legale. Acestea garantează protecția față de abuzurile puterii statale sau ale altor persoane și asigură un cadru în care drepturile fundamentale sunt respectate. Starea *legalității* și *ordinii de drept* influențează direct libertatea individului, caracterul autentic al drepturilor și libertăților acestuia, precum și nivelul și gradul de realizare al democrației într-un stat. În condițiile actuale, protecția intereselor fundamentale ale omului este un scop prioritar al statului, iar le-

galitatea și ordinea de drept sunt instrumente esențiale pentru realizarea acestui obiectiv.

Astfel, *legalitatea și ordinea de drept* prezintă baza stabilității și coeziunii în societate, fiind elemente fundamentale ale unei democrații autentice. Acestea constituie valori universale și laturi esențiale ale culturii juridice, care sunt necesare pentru garantarea unei societăți libere și juste [12, p. 225].

Generalizând, vom sublinia:

a) *Legalitatea și ordinea de drept* sunt interdependente și esențiale pentru stabilitatea unui stat de drept. *Ordinea de drept* poate fi asigurată numai prin respectarea și aplicarea corectă a *legalității*, iar consolidarea acesteia este esențială pentru menținerea unui sistem juridic stabil și funcțional.

b) *Legalitatea și ordinea de drept* sunt instrumente fundamentale pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, atât față de abuzurile statului, cât și față de acțiunile ilegale ale altor persoane. Starea de *legalitate* influențează direct libertatea și democrația într-un stat.

c) *Legalitatea și ordinea de drept* sunt pilonii democrației. Acestea reprezintă nu doar elemente esențiale ale funcționării unui stat democratic, dar și valori universale care susțin cultura juridică și dezvoltarea unui cadru social echitabil și just.

d) O societate stabilă și echilibrată depinde de aplicarea fermă a legii, care astfel contribuie la consolidarea *ordinii de drept* și la creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile statului și în protecția drepturilor lor.

3. Încălcarea și protecția legalității. În contextul analizei problemei protecției și asigurării *legalității*, este esențial să abordăm viziunea distinctă a profesorului rus H. B. Витрук, care propune o interpretare aprofundată asupra acestui subiect. Pentru început, trebuie subliniat faptul că autorul adoptă o accepțiune restrânsă a conceptului de *legalitate*, în care principiul *legalității* este văzut ca aplicabil în mod exclu-

siv aparatului de stat și funcționarilor publici, ceea ce influențează semnificativ analiza acestui subiect. În această viziune, profesorul Витрук face o distincție clară între *protecția legalității și asigurarea acesteia*. Astfel, *protecția legalității* se referă la intervenția în cazurile de încălcare a legii, în timp ce *asigurarea legalității* vizează măsurile preventive destinate să împiedice încălcarea legii și consolidarea respectării acesteia.

Protecția legalității implică o serie de acțiuni sistematice, care includ identificarea abaterilor de la lege și drept în cadrul procesului de creare și implementare a normelor juridice, reprimarea acestora, aplicarea mijloacelor de protecție a dreptului și a legii, restabilirea ordinii și dreptului, precum și tragera la răspundere a funcționarilor publici care au încălcat normele legale. Aceasta presupune un mecanism complex, ce asigură nu doar sancționarea abaterilor, dar și restaurarea ordinii de drept și garantarea protecției drepturilor cetățenilor.

Un aspect fundamental care merită o atenție deosebită este distincția dintre *încălcarea legalității și încălcarea legii*. Deși în literatura juridică majoritatea autorilor tratează aceste două concepte ca fiind sinonime, puțini au atras atenția asupra diferenței dintre ele.

În viziunea profesorului H. Витрук [13, p. 530], nu orice *încălcare a legii*, cu atât mai puțin a actului subordonat acesteia, poate fi considerată o *încălcare a legalității*. De exemplu, anumite erori de procedură nu duc neapărat la anularea unei hotărâri judecătorești, ceea ce sugerează că *legalitatea* nu exclude posibile erori judiciare sau alte greșeli în aplicarea dreptului. Astfel, în viziunea sa, *încălcarea legalității* presupune mai mult decât o simplă greșeală procedurală sau o eroare involuntară în aplicarea legii; aceasta reprezintă o tendință constantă de comportament ilegal din partea funcționarilor publici.

Așadar, *încălcarea legalității* nu trebuie

confundată cu o simplă încălcare a legii, care poate fi doar o eroare izolată. De exemplu, stabilirea unei sancțiuni maxime fără a lua în considerare circumstanțele personale ale infractorului nu constituie, în mod evident, o încălcare a *legalității*, ci doar o eroare de procedură. Cu toate acestea, în cazul în care asemenea acțiuni devin repetate, ele semnaleză o tendință de comportament ilegal și, prin urmare, o încălcare a *legalității*. Este esențial de conștientizat că *încălcarea legalității* implică întotdeauna un prejudiciu semnificativ adus drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, altor persoane, dar și intereselor statului și societății în ansamblu.

Aprofundând subiectul, profesorul Витрук oferă exemple clare de *încălcări ale legii* care sunt concomitent *încălcări ale legalității*, în special atunci când acestea sunt comise de funcționarii statului în exercitarea atribuțiilor lor de serviciu. Printre aceste încălcări se numără:

- nerespectarea normelor constituționale și a altor legi prin încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale și intereselor legale ale cetățenilor, atribuirea ilegală de privilegii, absolvirea ilegală de anumite obligații etc.);
- infracțiunile funcționarilor publici comise în timpul exercitării atribuțiilor lor de serviciu (de ex., luare de mită, abuz de putere, depășirea atribuțiilor etc.).

Pe de altă parte, există și *încălcări de lege* care nu pot fi considerate *încălcări a legalității*. De exemplu: încălcarea neesențială a legii ce dezvoltă dispoziții constituționale; infracțiunile și alte delictе comise de funcționarii publici în sfera lor privată, fără legătură cu atribuțiile de serviciu, nu constituie o *încălcare a legalității* în sensul strict al termenului.

Totodată, nerespectarea disciplinei interne sau a comportamentului etic și deontologic de către funcționarii publici nu constituie, în sine, o *încălcare a legalității*, decât dacă aceste comportamente devin frecvente și sunt semne ale

unei tendințe mai largi de încălcare a normelor constituționale fundamentale referitoare la persoană, viața și sănătatea acesteia, onoarea și demnitatea sa, securitatea și inviolabilitatea personală, alte drepturi și libertăți, care sunt recunoscute valori supreme constituționale.

Un alt aspect important este legat de manifestarea *legalității* în sfera normativă. În opinia profesorului Н. Витрук [13, p. 524], *legalitatea* nu presupune doar completitudine și absența contradicțiilor în normele juridice, așa cum se subliniază în literatura de specialitate. *Legalitatea* se referă, în mod esențial, la capacitatea normelor juridice de a reflecta principiile fundamentale ale dreptului și standardele constituționale și internaționale, de a asigura drepturile și libertățile fundamentale ale omului și de a promova dreptatea socială. Astfel, *încălcarea legalității* în acest context ar putea include emiterea de acte normative (ordine, instrucțiuni, dispoziții) care contravin principiilor constituționale, standardelor internaționale și legilor în vigoare.

Rezumând, vom sublinia că distincția între *încălcarea legalității* și *încălcarea legii* este esențială pentru o înțelegere corectă a mecanismului de asigurare și protecție a *legalității*. Încălcarea *legalității* presupune o tendință sistematică de comportament ilegal, nu o eroare izolată. Protecția *legalității* presupune un sistem complex care include nu doar identificarea și reprimarea abaterilor, dar și măsuri de restabilire a ordinii de drept și tragerea la răspundere a celor vinovați. Funcționarii statului au o responsabilitate deosebită în ceea ce privește respectarea *legalității*, abaterile comise de aceștia putând avea un impact semnificativ asupra drepturilor și intereselor cetățenilor. Conținutul *legalității* nu se limitează astfel la aplicarea literală a legii, ci include și respectarea principiilor fundamentale ale drepturilor omului și promovarea dreptății sociale, reflectate în actele normative emise de autoritățile publice.

4. Asigurarea legalității. Asigurarea legalității reprezintă un ansamblu complex de măsuri și strategii destinate să prevină încălcările legii și să consolideze respectarea acesteia în toate domeniile de activitate a statului.

Profesorul H. Витрук [13, p. 530-531] subliniază faptul că *profilaxia încălcărilor legalității* presupune identificarea și eliminarea cauzelor și condițiilor care favorizează abaterile de la lege. În această viziune, *profilaxia* nu se limitează la intervenții reactive, ci vizează prevenirea fenomenelor și proceselor care ar putea eroda respectul pentru *legalitate*. Printre factorii care contribuie la încălcarea *legalității* se numără instabilitatea economică și politică, nivelul scăzut de cultură juridică a populației și a funcționarilor publici, deformarea conștiinței juridice profesionale, precum și prevalența oportunității față de *legalitate*.

Consolidarea legalității presupune crearea și implementarea unor garanții legale eficiente care să sprijine activitatea organelor de stat și a funcționarilor publici, asigurând respectarea normelor legale și prevenirea abaterilor.

În literatura de specialitate, conceptul de *garanții ale legalității* este definit în mai multe moduri. Bunăoară: „un complex de factori organizatorici, economici, politici, ideologici și juridici, ce asigură respectarea normelor juridice, protecția drepturilor cetățenilor și a intereselor societății și statului” [10, p. 444-445]; „totalitate de condiții obiective și subiective, precum și căile și metodele speciale cu ajutorul cărora este asigurată *legalitatea*” [14, p. 447]; „un sistem de condiții, mijloace și factori care asigură procesul realizării legalității” [9, p. 351-352]; „ansamblu de condiții obiective și subiective, care asigură realizarea strictă și uniformă a legilor și celorlalte acte normative ale statului, precum și măsurile care contribuie la prevenirea și înlăturarea tuturor abaterilor de la normele de drept” [11, p. 7; 15, p. 484].

Observăm că, de regulă, *garanțiile legalității* sunt considerate a fi un ansamblu

de condiții obiective și subiective, metode și măsuri care garantează respectarea legii și protecția drepturilor cetățenilor, asigurând implementarea uniformă a normelor juridice în toate domeniile.

O atenție distinctă în literatura de specialitate se acordă identificării și explicării *garanțiilor legalității*. În acest sens, unii autori se limitează doar la enumerarea garanțiilor, alții realizează o clasificare a lor în două categorii: *generale* și *speciale*. În esență, *garanțiile generale* sunt cele care vizează contextul social, economic, ideologic și cultural mai larg, în timp ce *garanțiile speciale* sunt cele juridice și organizatorice, care se aplică în mod direct în activitatea organelor de stat și în gestionarea relațiilor juridice dintre cetățeni și autorități.

În încercarea de a explica succint fiecare categorie de garanții, vom menționa:

a) *Garanțiile economice*. Acestea se referă la stabilitatea economică a statului și la protecția dreptului de proprietate. Printre acestea se numără: garantarea proprietății private, protecția antreprenoriatului liber, stabilitatea sistemului monetar și fiscal, controlul inflației, garantarea locurilor de muncă și achitarea completă și la timp a salariilor etc.

b) *Garanțiile politice*. Acestea sunt esențiale pentru menținerea unui sistem democratic și transparent, și includ dezvoltarea instituțiilor democratice, separația și colaborarea puterilor în stat, pluralismul politic și transparența în activitatea autorităților publice.

c) *Garanțiile ideologice*. În acest context, garanțiile ideologice vizează educația juridică a populației, promovarea dreptului, cultivarea unui respect profund pentru lege, precum și dezvoltarea unei înalte conștiințe juridice. Garanțiile ideologice includ și promovarea valorilor naționale, a patriotismului și susținerea drepturilor fundamentale.

d) *Garanțiile sociale*. Acestea includ asigurarea unui nivel de trai decent pentru populație și protejarea grupurilor vulnerabile, prin ga-

rantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În ce privește garanțiile speciale, acestea sunt legate direct de normele juridice și se referă la reglementarea completă și eficientă a relațiilor sociale, la stabilitatea legislației și la măsurile instituite pentru prevenirea și sancționarea încălcărilor legii. Printre acestea se numără: reglementarea completă și de calitate a celor mai importante relații sociale și existența de instituții speciale menite să asigure *legalitatea* în activitatea organelor statului (proceduri de contestare a acțiunilor autorităților ce încalcă drepturile cetățenilor etc.).

În viziunea autorului Gh. Avornic [14, p. 479], garanțiile juridice ale *legalității* includ și măsuri de prevenire, depistare și sancționare a faptelor ilicite, răspunderea juridică a celor vinovați, dar și garanții procesuale și justiția ca factor esențial în protejarea *legalității*.

Importante se prezintă a fi supravegherea și controlul stării *legalității*, deoarece acestea cuprind: controlul exercitat de organul suprem legislativ; controlul exercitat de organele administrative; controlul constituțional și judecătoresc; supravegherea procurorului; controlul obștesc etc.

În sinteză, vom sublinia:

a) Asigurarea *legalității* este un proces continuu care implică atât măsuri de prevenire a încălcărilor legii, cât și consolidarea respectării acesteia prin instituirea unor garanții eficiente în toate domeniile activității statului.

b) Profilaxia încălcărilor *legalității* presupune identificarea și eliminarea cauzelor care pot favoriza abaterile de la lege, inclusiv prin îmbunătățirea educației juridice și stabilizarea condițiilor economice și politice.

c) Garanțiile *legalității* sunt esențiale pentru asigurarea unui sistem de drept eficient și echitabil, iar acestea trebuie să includă atât garanții generale, care se referă la condițiile sociale și economice ale societății, cât și garanții speciale,

care se concentrează pe reglementarea strictă a relațiilor sociale și instituirea unor mecanisme juridice de protecție.

d) Legislația și instituțiile statului joacă un rol fundamental în asigurarea *legalității*, iar măsurile de supraveghere, sancționare și educație continuă sunt esențiale pentru prevenirea și combaterea abaterilor. Astfel, consolidarea unui cadru legislativ stabil și eficient este un pas crucial în protejarea drepturilor cetățenilor și în menținerea ordinii publice.

5. Legalitatea și securitatea juridică. *Legalitatea și securitatea juridică* sunt concepte fundamentale interdependente într-un stat de drept, iar legătura lor este esențială pentru buna funcționare a oricărei societăți democratice.

Legalitatea, în esență, presupune respectarea normelor și reglementărilor juridice stabilite de stat, asigurând aplicarea legilor într-o manieră uniformă și corectă pentru toți cetățenii. Aceasta garantează că acțiunile autorităților și ale funcționarilor publici sunt în conformitate cu legile în vigoare, iar drepturile și libertățile cetățenilor sunt protejate în fața abuzurilor. În acest context, *legalitatea* devine un principiu fundamental pentru stabilirea unui cadru de ordine și predictibilitate, având un rol esențial în asigurarea *securității juridice*.

Securitatea juridică se referă la stabilitatea și predictibilitatea normelor juridice, care trebuie să fie clare, accesibile și aplicabile într-un mod constant. Acest concept presupune că cetățenii, dar și instituțiile statului, pot avea încredere că legile vor fi aplicate în mod corect și că drepturile lor vor fi protejate, fără riscul unor modificări bruște sau arbitrare ale reglementărilor. *Securitatea juridică* garantează că normele legale nu se vor schimba intempestiv, iar procesul de aplicare a legii va fi unul coerent și previzibil.

Legătura dintre *legalitate* și *securitatea juridică* devine evidentă în momentul în care observăm că pentru ca *securitatea juridică* să existe cu adevărat, este esențial ca statul să ga-

ranteze respectarea principiului *legalității*. Dacă legile nu sunt respectate de autoritățile publice și de cetățeni, dacă există arbitrar sau aplicare inegală a acestora, atunci *securitatea juridică* este subminată. De exemplu, o instabilitate legislativă sau modificări frecvente ale legislației pot crea un climat de incertitudine, făcându-i pe cetățeni și pe investitori să fie reticenți și să nu aibă încredere în sistemul juridic. Astfel, *legalitatea* asigură cadrul necesar pentru *securitatea juridică*, iar aceasta din urmă conferă un climat de stabilitate și încredere necesar pentru dezvoltarea economică și socială.

Concluzii

Legalitatea și securitatea juridică sunt strâns legate. Respectarea principiului *legalității* asigură fundamentul pe care se construiește *securitatea juridică*. Numai printr-un sistem de legi stabile, clare și aplicate corect se poate garanta protecția drepturilor cetățenilor și încrederea în instituțiile statului, creând astfel condițiile necesare pentru dezvoltarea unei societăți democratice și funcționale.

Referințe bibliografice

1. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău: Arc, Gunivas, 2007.
2. COSTACHI, Gh. *Spre o statalitate democratică și de drept*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2007.
3. МАЛЕЙН, Н. С. О законности в условия переходного периода. В: *Теория права: новые идеи* (выпуск четвертый). Москва, 1995.

4. COSTACHI, Gh. *Dirrecții prioritare ale edifiării statului de drept în Republica Moldova*. Chișinău: S.n., 2009 (Tipografia Centrală).

5. COSTACHI, Gh. Esența legalității ca pilon fundamental al statului de drept. În: *Legea și Viața*, 2009, nr. 11, p. 8-12.

6. COSTACHI, Gh., RAILEAN, P. Trăsăturile legalității ca garanție a securității juridice a persoanei. În: *Jurisprudența – componenta de bază a proceselor de integrare și a comportamentului legal modern*, materiale ale conferinței științifice internaționale din 2-3 noiembrie 2018. Chișinău: S.n., 2018, p. 62-66.

7. АЛЕКСЕЕВ, С. С. *Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования*. Москва: Статут, 1999.

8. *Основы права: Учебное пособие*. Под ред. В. В. Лазарева. Москва: Юристъ, 2001.

9. МОРОЗОВА, Л. А. *Теория государства и права: Учебник*. Москва: Юристъ, 2003.

10. *Теория государства и права*. Под ред. А.С. Пиголкина. Москва: Городец, 2003.

11. POALELUNGI, M., SMOCHINĂ, A. *Ordinea de drept – condiție prioritară pentru instituirea statului de drept*. În: *Probleme actuale ale jurisprudenței: realizări și perspective*. Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, Științe juridice. Serie Nouă, nr. 6. Chișinău: Centrul Editorial al USM, 2002.

12. ЛАЗАРЕВ, В. В. *Общая теория права и государства*. Москва: Юристъ, 1996.

13. *Общая теория права*. Под общей ред. проф. В. К. Бабаева. Нижний Новгород, 1993.

14. AVORNIC, Gh. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău: Cartier, 2004.

15. NEGRU, V., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului*. Chișinău: Bons Offices, 2006.